Ulkoasiainministeriö/ TUO-10 9.5.2016

EU-YHDYSVALLAT TTIP-SOPIMUS JA HALLITUKSEN VÄYLÄHANKE

Eduskunnan Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt ulkoasiainministeriöltä alustavaa näkemystä EU:n ja Yhdysvaltojen välisen vapaakauppasopimuksen (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) vaikutuksista hallituksen kaavailemaan väylähankkeeseen.

Tiedot hallituksen väylähankkeesta ovat alustavia, joten tarkkaa arviota kauppasopimusten, erityisesti TTIP-sopimuksen, vaikutuksista hankkeeseen ei voida antaa tässä vaiheessa. Koska EU:n ja Yhdysvaltojen väliset kauppaneuvottelut ovat vielä käynnissä ja monilta osin sopimuksen sisältö ei ole vielä vakautunut, arvio perustetaan pääasiassa muihin, jo neuvoteltuihin tai voimassa oleviin kauppasopimuksiin. Tällainen on muun muassa EU:n ja Kanadan välinen vapaakauppasopimus (CETA), joka keskeisiltä velvoitteiltaan vastaa TTIP-sopimusta, mutta joka on TTIP-sopimuksen tämänhetkiseen sisältöön verrattuna muun muassa palveluiden kauppaa koskevan sisällön osalta pidemmälle menevä.

Kauppasopimukset saattavat kohdistua väylähankkeen eri elementteihin eri tavoin. Nyt on alustavasti tutkittu vapaakauppasopimusten keskeisimpiä velvoitteita. Sopimusten yksityiskohtaisempi arvio vaatisi perusteellisia tietoja hankkeesta.

TTIP:issä ja muissa EU:n vapaakauppasopimuksissa suljetaan julkiset palvelut tiettyjen palvelukauppaa koskevien velvoitteiden ulkopuolelle. Julkisilla palveluilla tarkoitetaan palveluja, joita ei tarjota kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman palvelujen tarjoajan kanssa. Suomen tulkinnan mukaan väylät kuuluvat tällä hetkellä tämän poissulun piiriin.

Tämän lisäksi EU ja jäsenmaat tekevät erilaisia varaumia sitoumuksiinsa, joilla voidaan rajata sopimusvelvoitteiden soveltumista tai käytännössä sulkea palveluja sopimusvelvoitteiden ulkopuolelle. Sopimusta tuleekin tutkia jäsenmaakohtaisesti ja toisaalta niin, että sopimuksen eri elementit huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Toisin sanoen palvelu tai yhtiö saattaa kuulua sopimuksen piiriin, mutta silti Suomella voi olla laajat mahdollisuudet tehdä muutoksia markkinoihin.

Suomen varaumien sisältö ja laajuus ovat näin ollen hyvinkin merkityksselliset vaikutusten kannalta, ja niitä tulisikin valmistella huolella sektoriministeriöissä. Varaumien puuttuessa sopimuksen velvoitteet voisivat soveltua markkinoihin täysimittaisesti. Varaumien puuttuminen voisi tarkoittaa muun maussa, että kerran poistettua tarveharkintaa tai yksinoikeutta ei voitaisi enää palauttaa, tai asettaa ulkomaalaisomistukselle enimmäismäärää, ja että ulkomaisia ja kotimaisia toimijoita tulisi kohdella yhtä lailla.

Suomen tämänhetkisten sitoumusten ja varaumien pohjalta voidaan todeta seuraavaa, ja tämä toimii lähtökohtana myös TTIP-neuvotteluissa:

Valtionyhtiön perustaminen ja yksinoikeudet: Täysin valtion omistama yhtiö voidaan perustaa ja myöhemmin siirtää takaisin ministeriön alaisuuteen. EU:n tekemät rajoitukset sopimuksissa antavat myös mahdollisuuden myöntää yksinoikeuksia tai monopoleja silloin, kun kyseessä on yleishyödyllinen palvelu, joksi väylät voidaan lukea. Palvelut voitaisiin myös palauttaa takaisin valtion tuotantoon valtionyhtiöltä.

Valtionyhtiön tarjoamat palvelut: Valtionyhtiölle voitaisiin antaa esimerkiksi yksinoikeus tarjota tiettyjä palveluja, tai palvelut voitaisiin hankkia yksityisiltä palveluntarjoajilta ostopalveluina. Palvelut voitaisiin myös palauttaa takaisin valtion tuotantoon valtionyhtiöltä tai yksityisiltä palveluntarjoajilta.

Valtionyhtiön hankinnat: kauppasopimukset saattavat vaikuttaa eri tavalla *valtion* hankintoihin verrattuna *valtionyhtiön* tekemiin hankintoihin, esimerkiksi tiukentuneiden kynnysarvojen muodossa. On huomioivaa, että Suomi on tähän mennessä tehnyt kansainvälisiä kauppasitoumuksia oman lainsäädäntönsä salliman liikkumavaran puitteissa. Näin ollen muutoksia hankintamenettelyihin, joita yhtiöittämisestä seuraa, tulisi ensisijaisesti tarkastella Suomen lainsäädännön pohjalta.

Investointien suoja: Siltä osin kuin hankkeisiin tai rahoitukseen osallistuisi ulkomaisia yrityksiä tai investoijia, sopimusten investointien suojaa koskevat velvoitteet soveltuisivat. Nämä velvoitteet pätisivät kuitenkin riippumatta siitä, olisiko kyse valtionomisteisesta yrityksestä vai valtiosta.